

رفتارشناسی زن در برابر همسر

عذرا انصاری

اشاره

بی تردید، شوهرداری، هنر است و اگر زنان به این هنر آشنا باشند، می‌توانند با انجام وظایف خود، خانه را به صورت «بهشت» درآورند و از شوهر و فرزندان خویش، افرادی لایق بسازند. از این رو، از نظر اسلام شوهرداری از اهمیت والایی برخوردار است. رسول خدا ﷺ فرمود: «لَوْ أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا؛^۱ اگر سجده برای غیر خدا جایز بود، هر آینه به زن دستور می‌دادم که بر شوهرش سجده کند.» علی عليه السلام نیز فرمود: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ النَّبْتِ؛^۲ جهاد زن، خوب‌شوهرداری است.»

این نوشتار که در محورهای زیر سامان یافته، می‌کوشد چگونگی رفتار زن در برابر شوهر را بیان نماید.

۱. شناخت شوهر

خانواده، جامعه کوچکی است که اصول و ساختار خاص خود را دارد. در

۱. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۰.

۲. همان، ص ۵۰۷.

اسلام، خانواده به «بنا» تعبیر شده است^۱ که بر اساس معماری و مهندسی و قوانین ویژه‌ای شکل می‌گیرد. اگر زن و شوهر این قوانین را رعایت نکنند، نظام خانواده فرو می‌ریزد. یکی از قواعد، آن است که زن و شوهر در آغاز زندگی همدیگر را بشناسند و با تفکر، اخلاق، خواسته‌ها و تمایلات یکدیگر آشنا شوند؛ البته شناخت باید به منظور تحکیم بنیاد زناشویی و دستیابی به راه‌های تنظیم زندگی و تعدیل خواسته‌ها باشد؛ نه به قصد عیب‌جویی و کشف نقاط ضعف شخص مقابل. اگر با چنین دیدی در صدد شناخت هم برآیند، چنانچه نقطه ضعفی از همدیگر یافتند، هرگز به بزرگنمایی آن مبادرت نمی‌ورزند؛ بلکه سعی می‌کنند وضع موجود را به نیکویی اصلاح نمایند.^۲

برخی مشکلات خانوادگی، ناشی از عدم شناخت زن و شوهر از یکدیگر می‌باشد؛ زن همان انتظار را از شوهر دارد که شوهر از همسر خویش دارد؛ و حال اینکه زن و مرد وظایف متفاوتی نسبت به هم دارند.

۲. آراستگی

انسان، به مقتضای فطرت، زیباگرا و جویای آراستگی است و از ژولیدگی نفرت دارد. به همین دلیل، اسلام به پیروانش دستور می‌دهد که همواره نمودهای زشتی را از خود دور سازند و با ظاهری آراسته و زیبا ظاهر شوند. آراستگی، یکی از مسئولیت‌های اخلاقی زن در برابر شوهر است؛ زیرا رعایت این امر، باعث ایجاد روابط عاشقانه و رضایت شوهر می‌گردد. چه بسا زن با این کار، نقش مهمی در حفظ عفت شوهر و سلامت جامعه ایفا می‌کند. از طرفی، با آرایش خود برای همسرش، توجه او را جلب نموده، خواسته‌های او را از طریق

۱. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۶۲: «مَا بُنِيَ بِنَاءً فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ إِلَهُ مِنْ التَّرْوِيجِ.»

۲. ابراهیم امینی، همسررداری، ص ۱۷.

مشروع تأمین می‌کند و این امر سبب می‌شود که شوهرش از نامحرمات چشم بپوشد و تنها به او عشق ورزد. رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «وَعَلَيْهَا أَنْ تَطِيبَ بِأَطْيَبِ طِيْبِهَا وَتَلْبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهَا وَتَزِينَ بِأَحْسَنِ زِينَتِهَا وَتَعْرِضَ نَفْسَهَا عَلَيْهِ غُدُوَّةً وَعَشِيَّةً»^۱ بر زن لازم است که خود را با بهترین عطرها خوشبو نماید و به نیکوترین وجه آرایش کند و بهترین لباس‌های خود را بپوشد و بامدادان و شامگاهان خود را برای شوهر آماده کند.»

امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «لَا يَنْبَغِي لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُعْطَلَ نَفْسَهَا وَلَوْ تُلَقَّ فِي عُنُقِهَا قِلَادَةً وَلَا يُبْغَى أَنْ تَدَعَ يَدَهَا مِنَ الْخِضَابِ وَلَوْ تَمْسَحُهَا مَسْحًا بِالْحَنَاءِ وَإِنْ كَانَتْ مُسِنَّةً»^۲ سزاوار نیست که زن، اگرچه پیر باشد، خود را بی‌زیور بگذارد؛ هرچند با آویختن یک گردن‌بند. و شایسته نیست که دستش را بدون خضاب بگذارد؛ هرچند با مالیدن کمی حنا.»

اما متأسفانه، کوشش برخی خانم‌ها بر این است که وقتی می‌خواهند به گردش بروند یا در مجلس جشن، شب‌نشینی و مهمانی شرکت کنند، آرایش می‌کنند، بهترین لباس‌های خود را می‌پوشند و به بهترین وجهی که برایشان مقدور است، از منزل خارج می‌شوند؛ ولی به محض بازگشت به خانه، لباس‌های خوب و زیبا را از تن خارج ساخته، لباس‌های معمولی خود را می‌پوشند و یا در داخل خانه، نظافت را رعایت نمی‌کنند، آرایش و زینت نمی‌نمایند و با موهای ژولیده و لباس‌های ساده در منزل ظاهر می‌گردند؛ درحالی‌که باید برعکس باشد. زن باید در خانه برای شوهرش آرایش و دلبری کند تا دلبران کوچک و خیابان نتوانند در دلش جا باز کنند.

شخصی می‌گفت: خانم بنده در خانه، با خدمتکارمان قابل تشخیص

۱. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۰۸.

۲. همان، ج ۱۱، ص ۵۰۹.

نیست. به خدا برخی وقت‌ها با خود می‌گوییم: ای کاش خانمم، یکی از این لباس‌های قشنگ و زیبایی را که برای محیط کار و مهمانی‌اش دوخته، در خانه می‌پوشید و از این بلوزهای کهنه دست برمی‌داشت. چند بار به او گفتم: عزیزم! دست‌کم روزهای جمعه و تعطیل، یکی از آن لباس‌های قشنگ را بپوش؛ ولی او با ترش‌رویی پاسخ می‌داد: من در مقابل تو یا بچه‌ام مقید نیستم؛ اما اگر یک روز سر و وضع نامرتب باشد، جلوی همکارانم خجالت می‌کشم.^۱

زنان نباید به بهانه آراستگی برای شوهر، آراستگی خویش را در معرض تماشای دیگران قرار داده و با لباس‌های نامناسب از منزل خارج شوند. این‌گونه حرکات، موجب بی‌مهری شوهر و رواج فساد در جامعه می‌گردد: «وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا»^۲ زنان، زینت‌های خود را جز آن مقدار که آشکار است (فَرَصَ صُورَتِ وَ دَسْت‌ها تا مچ)، برای دیگران آشکار نکنند. «خداوند خطاب به زنان پیامبر ﷺ می‌فرماید: «وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى»^۳ همانند زمان جاهلیت پیش از اسلام، در بین مردم آشکار نشوند.»

۳. تأمین نیاز جنسی

بدیهی است که رابطه جنسی میان زن و شوهر، یکی از عوامل نشاط و استحکام خانواده است. آمارها نشان می‌دهد که بیشترین عامل افزایش طلاق در خانواده‌ها، رعایت نکردن این امر می‌باشد. زن در خلوت خود با همسرش، باید با ظرافت‌های خاص، آمادگی جنسی خویش را نشان دهد. از این‌رو، در اسلام پیش‌قدمی زن در مسائل جنسی، امری مستحب شمرده شده است. به همین دلیل، زن و شوهر برای ادامه زندگی مشترک، باید نیازهای جنسی همدیگر را

۱. ابراهیم امینی، همسررداری، ص ۱۲۹.

۲. نور، آیه ۱۳.

۳. احزاب، آیه ۳۳.

تأمین کنند. رضایتمندی از روابط جنسی، یکی از عوامل پایداری خانواده و سعادت زن و شوهر است. علی علیه السلام فرمود: «حُسْنُ الصَّوْرَةِ أَوَّلُ السَّعَادَةِ؛^۱ قشنگی و زیبایی چهره، نخستین پایه سعادت است.»

بر اساس نظر بسیاری از روان‌شناسان خانواده، اگر زوجین روابط جنسی خوبی با هم نداشته باشند، آمادگی دارند هر موضوع کوچکی را به بحرانی بزرگ تبدیل کنند و حتی کار به جدایی و طلاق بینجامد. بنابراین، زن موفق، زنی است که از خواسته‌های جنسی شوهر غفلت ننماید. قرآن کریم، زنان را به کشتزار تشبیه می‌کند که صاحبش در چهارچوب شرعی به‌هرنوعی می‌تواند از آن بهره‌مند شود.^۲ پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرماید: زن خوب، زنی است که نسبت به بیگانه عقیف و پاکدامن و شوهردوست باشد.^۳ حضرت در بیانی دیگر فرموده: زن وظیفه دارد که با بدن و لباس معطر و پاکیزه، توأم با آرایش و آراستگی کنار شوهر باشد و با ظرافت خاص، آمادگی خویش را در تمام ساعات مناسب شبانه‌روز به شوهرش اعلان نماید.^۴ حضرت از این موضوع به عنوان یک کار عبادی یاد کرده و برای آمیزش همسران، ثواب‌های فراوان برشمرده است.^۵ نیز خطاب به زنان می‌فرمود: «بهترین عطرهایتان را بزنید، زیباترین لباس‌هایتان را بپوشید و خود را به بهترین زیورهایتان بیارایید و هر صبح و شام، خویشان را به شوهرتان عرضه کنید.»^۶ حضرت توصیه می‌کرد که «اگر شوهرتان از شما تقاضای آمیزش کرد، به او جواب رد ندهید؛ هرچند سوار شتر باشید.»^۷ نیز «با

۱. آقاجمال خوانساری، شرح غرر الحکم ودرر الکلم، ج ۳، ص ۳۸۲.

۲. بقره، آیه ۲۲۳: «نَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَاتُّوْا حَرْثَكُمْ اِنِّي سَتِّمُّمُ.»

۳. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۲۲۴: «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الْعَقِيْفَةُ الْغَلِيْمَةُ.»

۴. همان، ص ۵۰۸.

۵. همان، ص ۴۹۵.

۶. همان، ص ۵۰۸.

۷. همان.

طول دادن نماز، خواسته شوهرتان را به تأخیر نیندازید»^۱ که اگر «زنی از پاسخ مثبت به شوهرش خودداری کند تا شوهرش به خواب رود، تا زمانی که بیدار شود، فرشتگان او را لعنت می‌کنند.»^۲

۴. محبت

همه انسان‌ها تشنه محبت هستند و دوست دارند که محبوب دیگران باشند. دل آدمی به محبت زنده است و کسی که بداند محبوب دیگران نیست، خود را بی‌کس می‌شمارد و همواره پژمرده و افسرده است. مرد خانواده هم از این احساس به دور نیست و تشنه محبت است. او پیش از ازدواج، از محبت‌های بی‌شایبه پدر و مادر برخوردار بوده؛ اما پس از ازدواج، خود را در اختیار همسرش قرار داده و انتظار دارد که محبت‌های آنان را از سوی زن مشاهده کند. از این‌رو، زن باید شوهر خویش را از صمیم قلب دوست داشته باشد تا شوهر نیز به او علاقه‌مند شود؛ زیرا محبت، پیوندی دوسویه است که به استواری بنیان زناشویی می‌انجامد. البته باید توجه داشت که صرف محبت قلبی کافی نیست؛ بلکه باید آن را به زبان آورد. چه اشکالی دارد که گاهی زن به شوهرش بگوید: عزیزم! واقعاً تو را دوست دارم؟ شکسپیر می‌گوید: «آنچه در زن، قلب مرا تسخیر می‌کند، مهربانی اوست؛ نه روی زیبایش. من زنی را بیشتر دوست دارم که مهربان‌تر باشد.»^۳ خداوند بزرگ در قرآن به محبتی که بین زن و شوهر وجود دارد، اشاره نموده: «خدا برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا با آنان انس بگیرید و میان شما دوستی و مهربانی نهاد.»^۴ امام رضا علیه السلام می‌فرماید:

۱. همان.

۲. همان، ص ۵۰۹.

۳. ابراهیم امینی، همسررداری، ص ۳۲.

۴. روم، آیه ۲۱: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً.»

«بعضی زن‌ها برای شوهرشان بهترین غنیمت هستند؛ زنانی که به شوهرشان اظهار عشق و محبت می‌کنند.»^۱ امام صادق علیه السلام نیز می‌فرماید: «وقتی کسی را دوست داری، به او خبر بده.»^۲

۵. احترام

یکی از نیازهای مهم انسان‌ها حفظ حرمت آنهاست. آدم‌ها دوست دارند دیگران به آنان احترام بگذارند. در عرصه خانواد نیز رعایت این امر ضروری است؛ یعنی زن و شوهر باید حرمت همدیگر را حفظ کنند. احترام زن به شوهر، به او توانایی می‌دهد و برای تلاش بهتر و بیشتر آماده‌اش می‌گرداند. سلام به او، به احترامش ایستادن، با ادب حرف زدن، گوش دادن به سخنان او، از جمله این امور است. زن سعی نماید هنگام ورود مرد به خانه، در را باز کند و با لب خندان و چهره باز به استقبالش برود و هنگام رفتن از منزل، او را بدرقه نماید. همین عمل کوچک، تأثیر شایسته‌ای در روح شوهر بر جای خواهد گذاشت. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «سَعِيدَةٌ سَعِيدَةٌ أَمْرَأَةٌ تُكْرِمُ زَوْجَهَا وَلَا تُؤْذِيهِ وَنُطِيعُهُ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ»^۳ خوشا به سعادت زنی که شوهرش را بزرگ شمارد و به او آزار نرساند و مطیع همسرش باشد.»

مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: همسری دارم که هرگاه وارد خانه می‌شوم، به استقبالم می‌آید و چون از خانه بیرون می‌روم، بدرقه‌ام می‌کند. زمانی که مرا اندوهگین می‌بیند، می‌گوید: اگر برای رزق و روزی (مخارج زندگی) غصه می‌خوری، بدان که خداوند آن را به عهده گرفته است و اگر برای آخرت خود غصه می‌خوری، خدا اندوهت را زیاد کند (بیشتر به فکر آخرت

۱. حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۳۲.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۸۱.

۳. همان، ج ۷۲، ص ۳۵۴.

باشی). پیغمبر فرمود: «برای خدا کارگزارانی است و این زن، یکی از کارگزاران خداست که پاداش او، برابر با نیمی از پاداش شهید است؛ إِنَّ لِلَّهِ عَمَّالًا وَهَذِهِ مِنْ عَمَّالِهِ لَهَا نِصْفُ أَجْرِ الشَّهِيدِ.»^۱

۶. مدیریت پذیری

یکی از چالش‌هایی که بین زن و شوهر به وجود می‌آید، پذیرش مدیریت مرد است. زن تصور می‌کند که چرا باید مرد مدیر خانواده باشد؟ حقیقت، این است که واگذاری مدیریت به مرد، با توجه به مسئولیت‌های او مانند تأمین مخارج زندگی و سرپرستی فرزندان، امری مشروع و منطقی است. قرآن مدیریت خانه را از آن مرد می‌داند: «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ...»^۲ مردان، سرپرست و نگهبان زنان‌اند. «بنابراین، وظیفه قانونی زن، پذیرش مدیریت شوهر است. پُر واضح است که مدیریت، به معنای «استبداد، خودرایی و خودمحوری» نیست؛ بلکه به معنای «تدبیر صحیح در مجموعه تحت مدیریت» است. از این رو، اگر خداوند فرموده: «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ»، در کنارش توصیه‌های لطیفی چون «كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ»^۳ و یا «وَعَاثِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»^۴ را نیز مطرح می‌نماید. مدیریت مرد، یعنی هدایت‌سازی و رهبری کشتی خانواده به سوی جزیره سلامت و آرامش، و این مسئولیت سنگین، تنها از عهده مرد بر می‌آید.

زنی خدمت پیامبر ﷺ آمد و پرسید: «مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ فَقَالَ لَهَا أَنْ تُطِيعَهُ وَلَا تَعْصِيَهُ»^۵ حق مرد بر زن چیست؟ حضرت در پاسخ فرمود: از او اطاعت کرده،

۱. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۳۲.

۲. نساء، آیه ۳۴.

۳. نساء، آیه ۱۳۵: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برپا کنندگان عدل و داد باشید.»

۴. نساء، آیه ۱۹: «و با آنها خوش رفتاری کنید.»

۵. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۰۷.

نافرمانی نکنند.» بدیهی است که یکی از مصادیق اطاعت، مدیریت‌پذیری شوهر است.

گفتنی است که در اسلام، همه اطاعت‌ها از غیر خداوند، مشروط به آن است که معصیت الهی در آن نباشد. بنابراین، اگر شوهر فرمان به معصیت داد، مثلاً به همسرش گفت: در ماه رمضان، روزه واجب خود را نگیر، نباید از او اطاعت کند. پیامبر فرمود: «لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ لِخَلْقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»^۱؛ دین ندارد، آن‌کس که آنجا که معصیت خالق است، از مخلوق پیروی کند.»

۷. ارتباط کلامی

یکی از نیازهای مهم خانواده، ارتباط کلامی است؛ یعنی اعضای خانواده با همدیگر صحبت نمایند و گفتمان داشته باشند. این امر، در حل مشکلات و ایجاد صمیمیت بین اعضای خانواده بسیار مؤثر است؛ در مقابل، عدم رعایت این امر، پیامدهای منفی دارد. به اعتقاد کارشناسان، اعضای خانواده در شبانه روز باید ۲ تا ۳ ساعت با یکدیگر ارتباط کلامی و گفت‌وگو داشته باشند؛ درحالی‌که هم‌اکنون این میزان، بسیار کاهش پیدا کرده است:

«کاهش گفت‌وگو و ارتباطات کلامی میان اعضای خانواده، به مرز هشدار رسیده و سلامت خانواده‌ها را تهدید می‌کند. نتایج یک پژوهش، نشان می‌دهد که میزان هم‌کلامی والدین شاغل با فرزندان در روز، فقط ۴۹ دقیقه است! آنها به دلایلی همچون: گرفتاری‌های شغلی، مشکلات رفت‌وآمد یا تماشای تلویزیون، فقط حدود ۴۹ دقیقه در روز را با فرزندان خود سپری می‌کنند و هم‌کلام می‌شوند.»^۲

توصیه اسلام این است که هنگام سخن گفتن با یکدیگر، جملاتی که از همه

۱. شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا^{علیه السلام}، ج ۲، ص ۴۳.

۲. ر.ک: پایگاه اینترنتی آفتاب: www.aftabir.com.

زیباتر و مؤدبانه تر است، انتخاب گردد تا پاسخی زیبا شنیده شود. گاهی آمرانه سخن گفتن زن، حساسیت مرد را برانگیخته، زمینه برخورد لفظی و تنش را فراهم می‌نماید. گاهی ممکن است، هنگام صحبت، زن یا شوهر کلمه یا جمله‌ای بگوید که اثر بد آن تا سال‌ها در ذهن طرف مقابل باقی بماند. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «وَأَحْسِنُوا هُنَّ الْمَقَالُ لَعَلَّهِنَّ يَحْسِنَ الْفِعَالُ»^۱ با زنان، خوش گفتار و نیکوسخن باشید تا ایشان هم خوش‌کردار و نیکورفتار شوند. «همچنین حضرت فرمود: «أَجْمَلُوا فِي الْخِطَابِ تَسْمَعُوا جَمِيلَ الْجَوَابِ»^۲ زیبا سخن بگویید تا پاسخ زیبا بشنوید.»

۸. عذرپذیری

حقیقت این است که انسان در عرصه‌های مختلف فردی و اجتماعی دچار لغزش می‌شود. در خانواده نیز این امر اتفاق می‌افتد. گاهی زن اشتباه می‌کند و گاهی مرد؛ در این صورت، هیچ‌زندگی اجتماعی‌ای به اندازه زندگی خانوادگی، نیازمند گذشت نیست. اگر اعضای خانواده بخواهند نسبت به یکدیگر سخت‌گیری کنند و لغزش‌های هم را دنبال کنند، زندگی آنها از هم می‌پاشد و با بدترین زندگی را تجربه خواهند نمود. رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «زن بد، عذر شوهرش را نمی‌پذیرد و خطاهایش را نمی‌بخشد.»^۳ امام علی علیه السلام فرمود: «شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يَقْبَلُ الذَّنْبَ»^۴ بدترین مردم، کسی است که عذرخواهی دیگران را نپذیرد و از خطای آنها نگذرد.»

زنی به رئیس دادگاه حمایت از خانواده گفت: شوهرم پیش از ازدواج به من

۱. شیخ صدوق، الأمالی، ص ۲۰۶.

۳. عبدالواحد تمیمی آمدی، غرر الحکم ودرر الکلم، ص ۱۵۸.

۳. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۳۵.

۴. عبدالواحد تمیمی آمدی، غرر الحکم ودرر الکلم، ج ۴، ص ۱۶۵.

نگفت که خدمت سربازی را انجام نداده و این موضوع را از من مخفی کرده بود. چند روز پیش متوجه شدم که به همین زودی باید به خدمت سربازی بروم. من نمی‌توانم با مردی که به من دروغ گفته، زندگی کنم.^۱

بدیهی است که عدم گذشت در چنین مواردی، نتایج گران‌بایی را برای زندگی رقم می‌زند.

۹. روحیه‌دادن به شوهر

معمولاً مشکلات بیرون از خانه، بیشتر از مشکلات درون بوده و سبب می‌شود که درگیری ذهنی مرد بیشتر باشد. در این میان، زن باید در رویارویی مرد با مشکلات و رفع آن، پناهگاه شوهرش باشد. با سخنانش، روحیه مرد را در برخورد بهتر با مشکلات تقویت کند و از طرف دیگر، زمینه را برای سخن‌گفتن شوهر از مشکلات دیگرش فراهم نماید.^۲

در این خصوص، می‌توان از زندگانی ائمه اطهار علیهم‌السلام و بزرگان دین بهره گرفت. همسران آنان در میان انبوهی از مشکلات، به ایشان روحیه می‌دادند؛ برای مثال، نگاه حضرت علی علیه‌السلام به چهره فاطمه زهرا علیها‌السلام، حزن و اندوه را از دل حضرت می‌برد.^۳ وقتی نگاه چنین اثری دارد، به یقین، حرف‌زدن با آن بانوی کریمه، تأثیر بیشتری داشته است. هنگامی که زن، محیط خانه را با گفتار نیک، از مهر و محبت آکنده سازد، حریم منزل به صورت مأمنی برای مرد درآمده، نشاط و امید به او می‌بخشد و به قدرت‌مندی وی افزوده می‌شود. شاید بر این اساس است که هنر آرامش‌بخشی با کلام نیکو، از ویژگی‌های زنان شایسته به شمار می‌رود.^۴

۱. روزنامه اطلاعات، ۱۰ آبان ۱۳۵۴.

۲. فرض‌الله قلی‌زاده، ازدواج پیوندی مقدس، ص ۶۶.

۳. محقق اربلی، کشف الغمّة فی معرفة الائمه، ج ۱، ص ۳۷۳.

۴. مجید رشیدپور، مراحل ازدواج در اسلام، ص ۷۹.

۱۰. سامان بخشی در امور خانه

یکی از مسائل مهم در زندگی مشترک، نظام بخشی به امور خانه است؛ یعنی زن وضع خانه را به گونه ای سامان دهد که همه چیز سر جای خود قرار گرفته باشد. این، همان امری است که اهل بیت علیهم السلام به آن بسیار اهمیت داده اند؛ تا آنجا که علی علیه السلام در وصیت نامه الهی خویش همگان را بدان سفارش نموده و فرموده: «وَمَنْ بَلَّغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ؛^۱ به هر که وصیتم بدو برسد، توصیه به تقوای الهی و نظم در امور می کنم.»

امام صادق علیه السلام از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می کند: «أَيُّ امْرَأَةٍ رَفَعَتْ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا شَيْئًا مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى مَوْضِعٍ تُرِيدُ بِهِ صِلَاحًا نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهَا وَمَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهَا لَمْ يَعْذِبْهُ؛^۲ هر زنی که در خانه همسرش چیزی را جابه جا کند تا امور خانه را سامان دهد، خداوند به او نظر لطف خواهد داشت و آن کس که مورد لطف و عنایت خدا باشد، عذاب نخواهد شد.»

۱۱. کسب اجازه برای تصرف در اموال شوهر

بر اساس آموزه های دینی، هرگونه تصرف در اموال شوهر، منوط به اجازه او می باشد. گاهی تصور می شود که زن می تواند بدون اطلاع شوهر، اموال وی را خرج نماید؛ در حالی که چنین تصویری، صحیح نیست. رسول اعظم صلی الله علیه و آله فرمود: «وَلَا تَصَدَّقْ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ؛^۳ زن در خانه شوهر صدقه ندهد؛ مگر به اجازه او.» طبق برخی روایات، زن اگر بخواهد در خانه همسر از مال خودش هم نذر کند، باید با اجازه شوهرش باشد. امام صادق علیه السلام فرمود: «لَيْسَ لِلْمَرْأَةِ أَمْرٌ مَعَ زَوْجِهَا فِي عَتَقٍ وَلَا صَدَقَةٍ وَلَا تَدْبِيرٍ وَلَا هَبَةٍ وَلَا نَذْرٍ فِي مَالِهَا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا إِلَّا فِي زَكَاةٍ أَوْ بَرٍّ وَالصَّيْتِ أَوْ

۱. شریف رضی، نهج البلاغه، ص ۴۲۲.

۲. شیخ صدوق، الأمالی، ص ۴۱۲؛ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۵۱.

۳. کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۰۷.

صَلَّةَ قَرَابَتِهَا؛^۱ زن حق ندارد برده آزاد کند، صدقه بدهد یا تدبیر کند (بگوید: این برده، بعد از من آزاد است) یا بخششی در مال خود نماید و یا نذری کند؛ مگر با اجازه شوهرش جز در پرداخت زکات مال یا اینکه به والدین یا پیوند با خویشان. «البته از نظر فقها، فقط نذر زن باید با اجازه شوهر باشد و سایر تصرفات وی در اموال خودش، اشکال ندارد.

۱۲. سپاسگزاری

یکی از وظایف مرد در برابر همسرش، تأمین مسکن، خوراک و پوشاک است؛ ولی سزاوار است زن بداند که شوهرش حاصل دسترنج خود را برای او و فرزندان به خانه می‌آورد و دوست دارد که از وی سپاسگزاری شود؛ چراکه مانند همه انسان‌های دیگر، دوستدار شکر و قدردانی است. امام صادق ع می‌فرماید: «خَيْرُ نِسَاءٍ كُمْ الَّتِي اِنْ اُعْطِيَتْ شَكَرَتْ وَاِنْ مُنِعَتْ رَضِيَتْ»^۲ بهترین زنان شما، آن است که چون به او چیزی داده شود، سپاسگزاری کند و اگر به او چیزی داده نشود، راضی باشد. «

۱۳. قناعت

برنامه‌ریزی اقتصادی، از جمله عوامل پایداری بنیان خانواده است. قناعت و کم‌خرج بودن، از ویژگی‌های زن مسلمان می‌باشد. در مقابل، توقع بالا موجب آزار و رنجش همسر، و گاهی موجب انحراف او می‌شود. اگر زنان، مدیریت امور خانه را بر محور قناعت و پرهیز از خرج‌های غیرلازم و تشریفاتی تنظیم کنند و از شوهران خود، توقعات بیجا و خارج از توان مالی آنان نداشته باشند، از بروز تنش‌های بسیاری جلوگیری خواهند کرد. سست شدن پایه‌های نهاد

۱. همان، ص ۵۱۴.

۲. آقا حسین بروجردی، جامع احادیث الشیعه، ج ۲۵، ص ۱۴۰.

خانواده، گاهی در اثر مسائل به ظاهر کوچک مادی و اقتصادی است و چه بسا امور جزئی، سر از بحران‌های بزرگ درآورد.

از متون دینی استفاده می‌شود که زن نباید شوهر را به سختی و زحمت بیندازد. نبی اکرم ﷺ فرمود: «أَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكَهً أُمَّهَاتُ مَوْنَةً»^۱ از همه زنان پُربرکت‌تر، آنانند که خرجشان کمتر باشد. «در روایتی دیگر از حضرت آمده: «لَا يَجِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُكَلِّفَ زَوْجَهَا فَوْقَ طَاقَتِهِ»^۲ برای زن جایز نیست که شوهرش را به بیش از توانایی‌اش مجبور کند.» در زندگانی حضرت زهرا علیها السلام می‌خوانیم که هیچ‌گاه در خانه از شوهر خود تقاضایی نکرد و همواره در سختی‌ها، بردباری پیشه نمود و هرگز شکایتی نکرد؛ حتی گاهی غذایی برای خوردن در خانه علی علیه السلام یافت نمی‌شد؛ اما ایشان چیزی مطالبه نمی‌نمود مبادا سبب شرمندگی همسرش شود.

۱۴. اخلاق‌مداری

کسی که خوش‌اخلاق باشد، با مردم خوش‌رفتاری کند، با چهره‌ای خندان سخن بگوید و در برابر مشکلات بردبار باشد، همواره عزیز و محترم است و هرگز به بیماری‌های روانی مبتلا نمی‌شود؛ اما کسی که بداخلاق باشد، با صورت درهم‌کشیده با مردم ملاقات کند و یا تندخو و بدزبان باشد، زندگی تلخ و ناگواری خواهد داشت. خوش‌اخلاقی، برای همه لازم است؛ به‌ویژه برای زن و شوهر؛ زیرا این دو، همیشه با هم هستند و سال‌ها زندگی مشترکی را تجربه می‌کنند.

اگر زن می‌خواهد خودش، همسر و بچه‌هایش طعم زندگی سعادت‌مند را بچشند، باید اخلاقش را اصلاح کند، همیشه شاد و خندان باشد، اوقات تلخی

۱. ابوالقاسم پاینده، نهج الفصاحه، ص ۲۲۲.

۲. حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۲.

و دعوا نکند و خوش ببرد و شیرین زبان باشد. با اخلاق خوش می توان خانه را به صورت بهشت در آورد. آیا حیف نیست که این محیط امن را با بداخلاقی، به جهنمی سوزان تبدیل کنیم! بیشتر طلاق‌ها در اثر بدرفتاری زن و شوهر صورت می‌گیرد.

گویند: زنی به شورای داوری شکایت کرد که شوهرم همیشه ناهار و شام را بیرون از خانه می‌خورد. شوهر جواب داد: علت این است که زنم اصلاً با من سازگاری ندارد و بداخلاق‌ترین زن دنیاست. زن ناگهان خیز برداشت و در حضور اعضای داوری، شوهرش را کتک زد.^۱

پیامبر اسلام ﷺ می‌فرماید: «هر زنی که شوهرش را با زبانش بیازارد، خداوند هیچ کار واجب و مستحبی را از او نمی‌پذیرد و هیچ کار نیکش را قبول نمی‌کند تا وقتی که شوهرش را راضی کند؛ هر چند روزها روزه بگیرد و شب‌ها به عبادت مشغول شود.»^۲

۱. ابراهیم امینی، همسر داری، ص ۵۴-۵۵.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۴.